

هم کلاسی
Hamkelasi.ir

شکل‌گیری امپراتوری‌های* بزرگ در ایران باستان

برای دانلود گام به گام های دروس دیگری به Hamkelasi.ir مراجعه کنید

فصل

حوزه‌های موضوعی:

- زمان، تداوم و تغییر
- نظام اجتماعی
- فضا و مکان

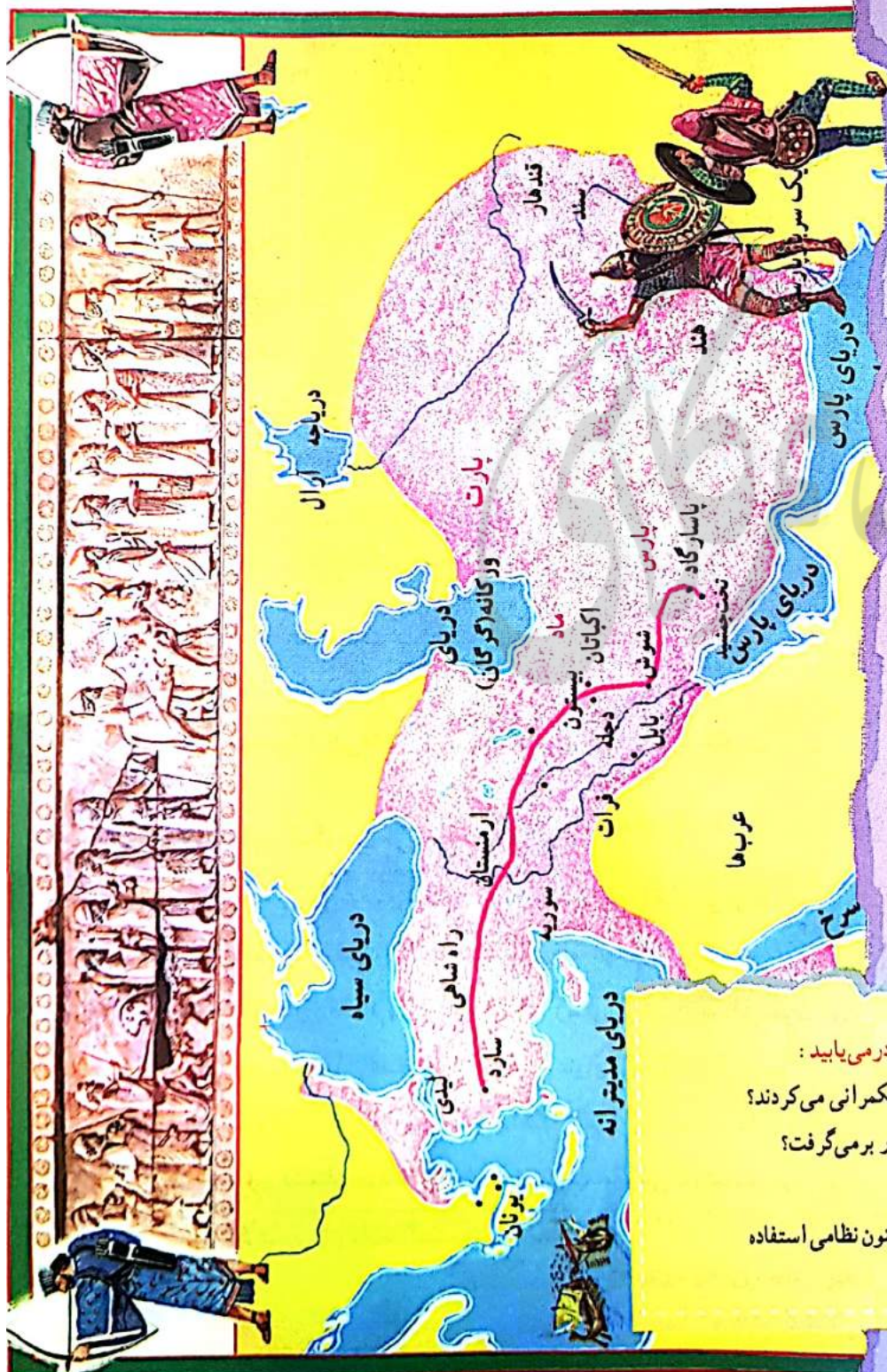
در دوران باستان، حکومت‌هایی در سرزمین ما شکل گرفتند که برخی از آنها بر سرزمین‌های بسیار پهناوری فرمان می‌راندند.

یکی از این حکومت‌ها، هخامنشیان بودند که به‌عنوان نخستین امپراتوری جهانی شناخته می‌شود. هخامنشیان بر سرزمین‌های پهناور و اقوام مختلف از چین تا شمال آفریقا حکومت می‌کردند.

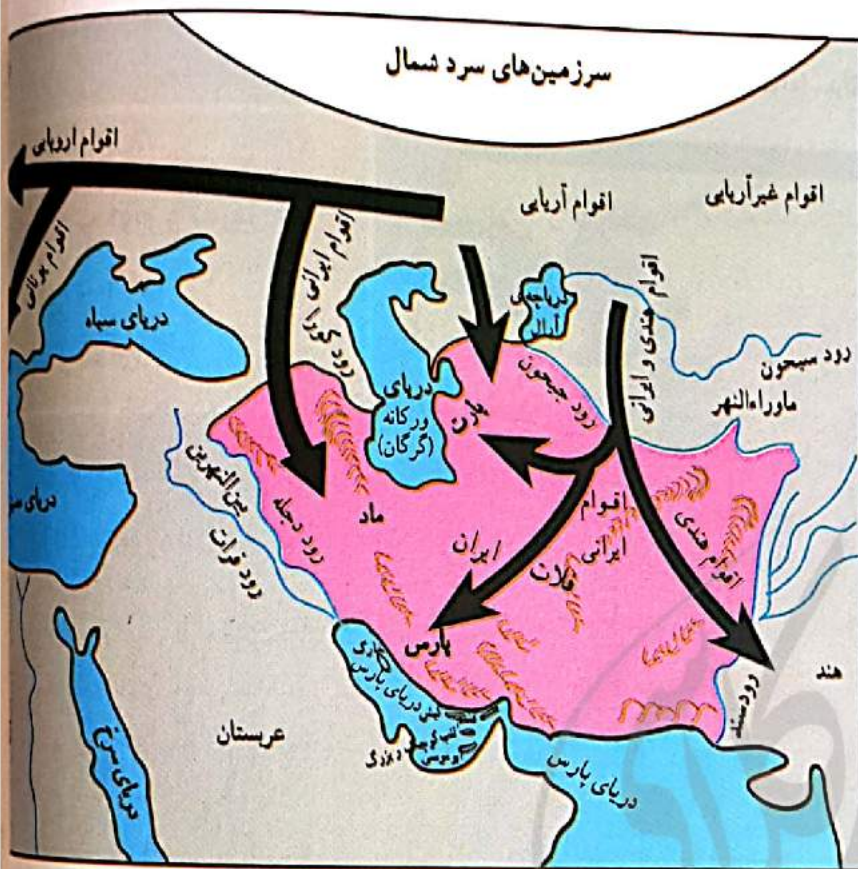
اداره چنین سرزمین‌های پهناوری کار آسانی نبود. اما ایرانیان باستان آنچنان تشکیلات اداری و نظامی را به‌وجود آورده بودند که تا قرن‌ها الگو و سرمشق برای سایر کشورها به‌شمار می‌رفت.

نشا با آموختن این فصل و انجام فعالیت‌های آن درمی‌یابید:

- کدام حکومت‌های قدرتمند در ایران باستان حکمرانی می‌کردند؟
- قلمرو ایران در دوره باستان کدام نواحی را در برمی‌گرفت؟
- شیوه حکومت در ایران باستان چگونه بود؟
- ایرانیان باستان در اداره کشور، از چه ابزارها و فنون نظامی استفاده می‌کردند و چه ابتکاراتی از خود نشان می‌دادند؟

درس ۱۹ آریایی ها و تشکیل حکومت های قدرتمند در ایران

در فصل قبل خواندید که هزاران سال پیش در بخش های مختلف ایران، اقوام مختلفی زندگی می کردند و تمدن هایی در نواحی مختلف به وجود آمده بود.

برخی مورخان معتقدند که حدود چهار هزار سال پیش، مردمانی کوچ نشین که خود را «آریایی» می نامیدند از مناطق شمال دریای خزر به تدریج به سمت جنوب مهاجرت کردند. آریایی ها دولت های بزرگی در ایران تشکیل دادند و صدها سال در ایران حکومت کردند.

به نقشه توجه کنید. سه قوم بزرگ آریایی؛ مادها، پارت ها و پارس ها بودند. هر کدام از این سه قوم بزرگ در کدام بخش ایران سکونت گزیده بودند؟

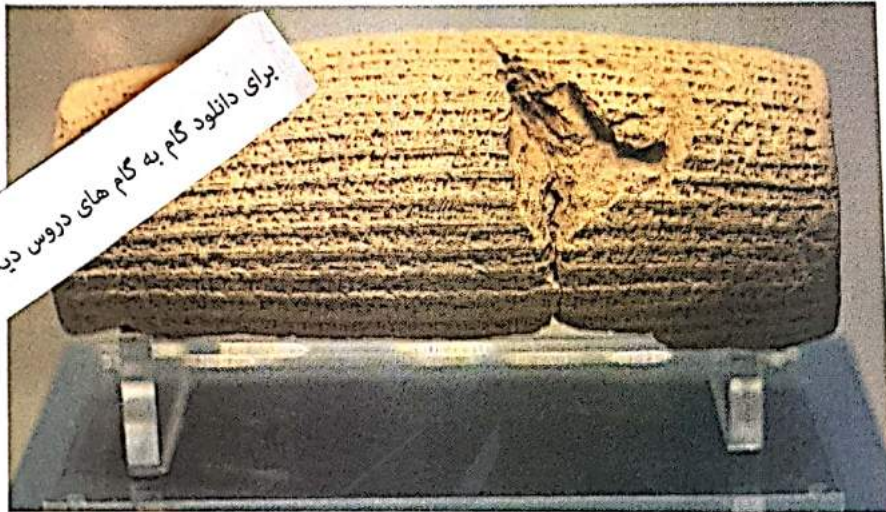
پس از مهاجرت آریایی ها به ایران سلسله* های بزرگی در ایران، حکومت کردند.

مادها، نخستین حکومت آریایی در ایران

قبایل ماد در شمال غرب و غرب ایران به صورت پراکنده زندگی می کردند. همین امر موجب شده بود که آنها ضعیف باشند و هرچه وقت یک بار همسایه های قدرتمندشان مانند آشوری ها به آنها حمله می کردند و اموالشان را به غارت می بردند. در یکی از قبایل ماد، فردی به نام دَهِیوْک^۱ زندگی می کرد که به دلیل خوش رفتاری و عدالت خواهی بین همه قبایله ها محبوب داشت. سرانجام سران قبایل تصمیم گرفتند او را به عنوان فرمانروا انتخاب کنند. دَهِیوْک بر فراز تپه ای در شهر هگمتانه (همدان امروزی) قلعه ای ساخت و آنجا را به پایتختی خود انتخاب کرد. مادها به تدریج قدرتمند شدند و بر دشمنان خود غلبه کردند. بدین ترتیب حکومتی قدرتمند در ایران به دست مادها پایه گذاری شد.

۱- نام دَهِیوْک در برخی از کتاب ها به اشتباه دَهاکو نوشته شده است.

در زمان هخامنشیان کشورها پاکستان، قفقاز، پاکستان، افغانستان، ترکیه، جمهوری آذربایجان، تاجیکستان، قزاقستان، عراق، سوریه، مصر، لیبی، تونس، اردن، اسرائیل و اروپای امروزی قسمت هایی از هندوستان امروزی قلمرو هخامنشیان پارس ها گروه دیگری از آریایی ها بودند. رئیس یکی از قبایل مهم پارس، فردی به نام هخامنش بود. کوروش بنیان گذار سلسله هخامنشیان از نوادگان هخامنش بود. کوروش توانست آخرین پادشاه مادها را در جنگی شکست بدهد و حکومت آنان را سرنگون کند. بدین

برای دانلود گام به گام های دروس دیگر به Hamkelasi.ir مراجعه کنید

منشور کوروش که هم اکنون در موزه لندن در کشور انگلستان نگهداری می شود و پژوهشگران موفق شده اند، آن را بخوانند.

فعالیت

- ۱- یک اطلس جغرافیایی به کلاس بیاورید. به نقشه قلمروی هخامنشیان در صفحه ۱۲۶ کتاب توجه کنید و سپس بگویید کدام یک از کشورهای امروزی، در زمان هخامنشیان جزء قلمرو ایران بودند.

کوروش در دوران حکومت خود، پیروزی های زیادی به دست آورد. او بابل (عراق امروزی) و لیدی (ترکیه امروزی) را تصرف کرد و قلمرو ایران را از خلیج فارس تا دریای مدیترانه گسترش داد. کوروش پادشاهی خردمند بود و با مردم سرزمین هایی که فتح می شدند با نرمی و عدالت رفتار می کرد. موزه خان این موضوع را از روی منشوری که از وی به جا مانده است دریافته اند. بعد از کوروش، پادشاهان دیگری از هخامنشیان به سلطنت رسیدند که معروف ترین آنها «داریوش بزرگ» است. او زمانی به سلطنت رسید که در بیشتر قلمرو هخامنشیان، شورش ها و نابسامانی هایی شکل گرفته بود. داریوش با عزم و اراده با شورشیان جنگید و آنها را شکست داد و موفق شد دوباره حکومت هخامنشیان را قدرتمند سازد. پس از این پیروزی ها، داریوش دستور داد تا نقش برجسته ای به یاد پیروزی های او در جنگ با دشمنان بر دامنه کوه بیستون حجاری کنند.

به طور کلی در زمان کوروش و داریوش، قلمرو جغرافیایی هخامنشیان، بیشتر کشورهای مهم آن روز را در بر می گرفته است. به همین دلیل می توان از حکومت هخامنشی به عنوان نخستین امپراتوری جهانی یاد کرد.

سنگ نگاره و کتیبه داریوش هخامنشی در بیستون: داریوش در کتیبه بیستون از ۲۳ ایالت تحت فرمان خود نام برده است، مانند پارس، خوزیا (خوزستان)، بابل، مصر، اریابه (عربستان)، ارمنیا (ارمنستان) و ...

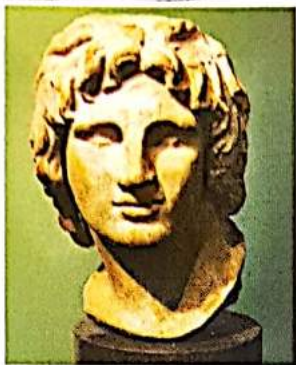
فعالیت

۲- به تصویر نقش برجسته بیستون دقت کنید. به نظر شما چرا شاهان دستور می دادند چنین نقش برجسته هایی روی سنگ ها

کنده شود؟
 کهنه و هدف جنگ در ایران باستان از ترس نقش برجسته ها می تواند نوعی اعلام
 سلوکیان، حکومتی بیگانه
 در زمان هخامنشیان، جنگ های متعددی بین ایران و یونان رخ داد. در یکی از این جنگ ها سپاهیان هخامنشی آن را برای مدت کوتاهی تصرف کردند. هنگامی که فرماندهی به نام اسکندر مقدونی در یونان به قدرت رسید، حکومت هخامنشی ضعیف و ناتوان شده بود. اسکندر از این موقعیت استفاده کرد و یونانیان را به انتقام جویی از ایرانیان فرا خواند. سپاهیان تحت فرمان او در چند جنگ، سپاه هخامنشی را شکست دادند و ایران را فتح کردند. در نتیجه حمله اسکندر، بسیاری از شهرهای ایران از جمله تخت جمشید به آتش کشیده شد.

اسکندر علاوه بر ایران، مصر و قسمت هایی از هندوستان را تصرف کرد. او سرانجام در جوانی و در اوج کشورگشایی بر اثر بیماری در گذشت.

پس از مرگ اسکندر، قلمرو پهناور او میان سردارانش تقسیم شد. ایران به دست سلوکوس، یکی از سرداران او افتاد. وی سلسله سلوکیان را تأسیس کرد.

سرپس اسکندر مقدونی

سکه با نقش اسکندر مقدونی

ایرانیان سلوکیان را بیگانه می‌شمردند و به شکل‌های مختلف با آنان مخالفت و مبارزه می‌کردند.

اشکانیان و بیرون راندن بیگانگان

مجسمه مرد پارتی (اشکانی)

همان‌طور که پیش‌تر خواندید، پارت‌ها نیز یکی از اقوام آریایی بودند. رئیس یکی از قبایل پارت ملقب به «اشک» یا «آشک» با هدف مقابله با سلوکیان، پارتیان و دیگر اقوام ایرانی را متحد کرد. او با استفاده از اختلافات سلوکیان توانست قسمت‌هایی از ایران را آزاد کند. مورخان وی را مؤسس سلسله اشکانی^۱ می‌دانند.

جانشینان اشک به مبارزه با سلوکیان ادامه دادند و موفق شدند به تدریج سایر مناطق ایران را نیز از سلطه سلوکیان نجات دهند. به این ترتیب در زمان فرمانروایی مهرداد دوم، حکومت اشکانی به امپراتوری قدرتمندی تبدیل شد. اشکانیان پس از آن به مدت چندین قرن با تمام توان در برابر هجوم سپاه نیرومند روم ایستادند و اجازه ندادند بار دیگر بیگانگان بر میهن ما مسلط شوند.

ساسانیان، آخرین حکومت ایران باستان

آخرین حکومت پیش از ورود اسلام به ایران سلسله ساسانیان است. اردشیر بابکان از خاندان ساسان، مؤسس این سلسله است که بر علیه اشکانیان قیام کرد. یکی از مهم‌ترین پادشاهان ساسانی، شاپور اول است. در زمان او وسعت قلمرو ایران بسیار زیاد شد. او توانست امپراتور روم (والریانوس) را شکست دهد.

با حمله اعراب مسلمان و شکست‌های متعدد سپاهیان ساسانی، سرانجام با قتل یزدگرد سوم آخرین پادشاه ساسانی، این سلسله در سال ۶۵۱ میلادی به پایان رسید. با ورود اسلام به ایران دوره جدیدی از تاریخ ایران پایه‌گذاری گردید. شما در سال آینده با فتح ایران و چگونگی پذیرش و علل استقبال مردم ایران از دین اسلام آشنا می‌شوید.

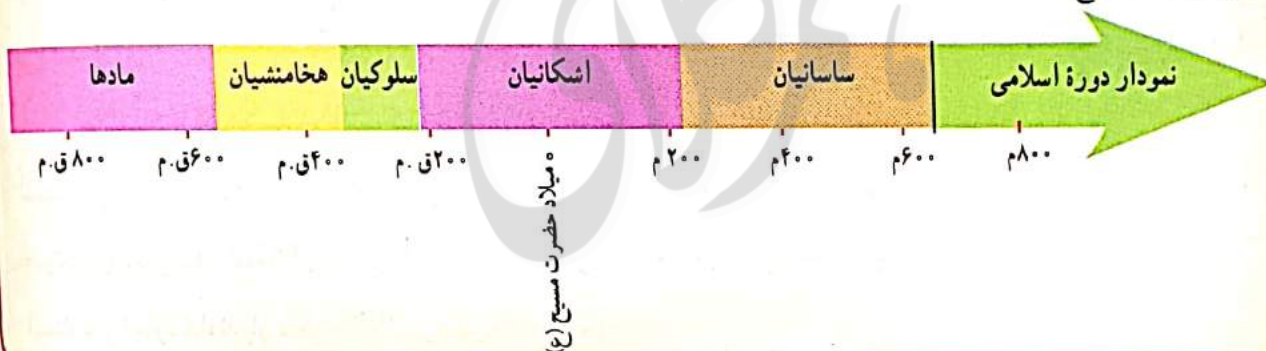

سنگ نگاره پیروزی شاپور ساسانی بر والرین امپراتور روم در نقش رستم

خرابه های طاق کسرا که امروز در کشور عراق قرار دارد.

نکته: در سال های قبل خواندید که مبدأ تاریخ ما مسلمانان هجرت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) از مکه به مدینه است و به آن تاریخ هجری گفته می شود. مورخان برای تعیین زمان رویدادهای پیش از اسلام از تقویم میلادی استفاده می کنند. مبدأ تقویم میلادی تولد حضرت مسیح (علیه السلام) است و نشانه اختصاری آن حرف «م» است. برای تعیین زمان رویدادهای قبل از میلاد حضرت مسیح (علیه السلام) نیز تقویم میلادی به صورت معکوس و با علامت اختصاری «ق.م» به کار می رود. برای مثال ۸۰۰ ق.م، بیانگر هشتصد سال پیش از میلاد مسیح است.

برای دانلود گام به گام های دروس دیگری Hamkelasi.ir مراجعه کنید

فعالیت

- خواندن خط زمان: بیشترین مدت زمان حکومت مربوط به کدام سلسله است؟ کدام سلسله ها به ترتیب در ایران حکومت کردند؟ (الف) اشکانیان (ب) ساسانیان (ج) هخامنشیان (د) مادها
- الف) هم اکنون در کدام سال میلادی به سر می برید؟ (ب) از تأسیس حکومت اشکانی در ۲۴۸ ق.م چند سال می گذرد؟ (پ) شاپور ساسانی در ۲۶۰ م. والرین امپراتور روم را شکست داد و به اسارت گرفت. محاسبه کنید چند سال پیش، این رویداد به وقوع پیوسته است. $۲۶۰ - ۲۰۲۰ = ۱۷۶۰$
- چرا مردم ایران سلوکیان را نمی پذیرفتند و با آنها مخالفت می کردند؟
- کاربرگ شماره (۱۸) قهرمانان ایران باستان را در کلاس تکمیل کنید.

۱۲۲ زیرا از تلخ مردم ایران، سلوکیان یونانی و بطعانه به ستم می رفتند و قدرت بیشتر بر ایران و ایرانیان مسلط شده بودند. همچنین از نظر مذهبی نیز میان ایرانیان و یونانیان بود. اختلاف بسیاری وجود داشت و باورها و عقاید و رسوم مردم ایران با فرهنگ و باورهای یونانی

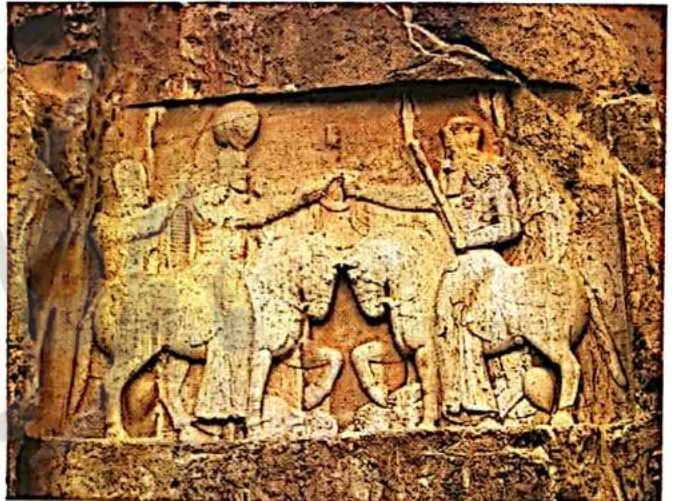
درس ۲۰ امپراتوری های ایران باستان چگونه کشور را اداره می کردند؟

نوع حکومت

در ایران باستان شیوه حکومت پادشاهی بود. شاهان در ابتدای سلطنت در حضور بزرگان کشور، تاج گذاری می کردند و در کاخ بر تخت می نشستند. شاه قدرت مطلق داشت و همه باید از او فرمان می بردند. حکومت موروثی بود و معمولاً از پدر به پسر به ارث می رسید. البته گاهی بر سر جانشینی شاه و به دست آوردن قدرت، اختلافات شدیدی پیش می آمد و حتی منجر به کشتن افراد و جنگ و خون ریزی می شد.

نقش برجسته داریوش در تخت جمشید

نقش برجسته بخشیدن حلقه شاهی از سوی اهورا مزدا به اردشیر ساسانی (نقش رستم)

شاهان ایران باستان خود را برگزیده آسمان و نماینده اهورامزدا* می دانستند و معتقد بودند که به حکم او فرمان می رانند. در اغلب کتیبه های به جای مانده، جمله هایی که این موضوع را نشان بدهد، وجود دارد.

کتیبه داریوش در بیستون :

$\frac{1}{n} \sum_{k=0}^{n-1} f\left(\frac{k}{n}\right) = \int_0^1 f(x) dx$

داریوش شاه گوید: به خواست اهورا مزدا من شاه هستم. اهورا مزدا شاهی را به من عطا فرمود.

البته این عقیده هم وجود داشت که اگر شاه از مسیر قانون و عدالت منحرف شود حمایت اهورایی از او گرفته می‌شود و بزرگان و موبدان* می‌توانستند او را عزل یا برکنار کنند.

شاهان بر امور اداری، نظامی و مذهبی فرمانروایی مطلق داشتند. آنها برای اداره کشور فرمان‌هایی صادر می‌کردند. این فرمان‌ها، قانون‌هایی بودند که باید در سراسر کشور اجرا می‌شدند و هیچ‌کس نباید از آنها سرپیچی می‌کرد. روی فرمان‌ها و نامه‌های مهم، مهرهای مخصوص شاه زده می‌شد.

برای دانلود گام به گام های دروس دیگری به Hamkelasi.ir مراجعه کنید

مهر سلطنت داریوش هخامنشی، طول مهر ۳/۵ سانتی متر است. در موزه بریتانیا در لندن نگهداری می‌شود. اسم داریوش روی مهر به سه خط ایلامی، پارسی و بابلی نوشته شده است.

فعالیت نشان یکپارچه بودن قلمرو هخامنشیان و طرح خطرات هندوایران

- ۱- به تصویر مهر سلطنتی داریوش توجه کنید و بگویید به نظر شما چرا اسم داریوش روی این مهر، به سه نوع خط حک شده است؟
- ۲- متن بالا را بخوانید و چند مورد از ویژگی‌های حکومت در ایران باستان را بنویسید.

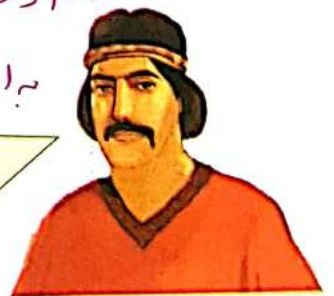
قدرت مطلق شاه، مورش بریدن حکومت، جنگ و نزاع بر سر دست آوردن مقامات عالی تا حد قتل و قتل‌اندازی، قانون محسوب نشدن فرمان شاهان

(عدم دخالت مردم در تصمیم‌گیری‌ها) و سرانجام هفتاد و هشتاد سال

در دوره اشکانیان، قدرت و نفوذ پادشاهان مانند سایر شاهان ایران باستان نبود؛ چون در این دوره، خاندان‌های محلی از نفوذ و قدرت زیادی برخوردار بودند و شاهان مجبور بودند در اداره کشور با آنها مشورت کنند.

در پایه چهارم ابتدایی خواندید که در این دوره، چند مجلس برای تصمیم‌گیری به وجود آمده بود. مجلس شاه، مجلس بزرگان و مجلس مهستان.

درباره این مجلس‌ها چه می‌دانید؟ به نظر شما برای چه تصمیم‌گیری‌هایی ممکن بود این مجلس‌ها تشکیل شوند؟

مقام‌های حکومتی

همان‌طور که خواندید، دولت‌های ایران باستان، قلمرو وسیعی داشتند و بنابراین برای اداره امور کشور، شغل‌ها و مقام‌های مختلفی به وجود آمده بود.

زندگی شاهان هزینه زیادی داشت. گاهی آنها صدها خدمه را به کار می‌گرفتند. اینکه درآمدهای کشور چگونه خرج بشود بستگی به نظر شاهان داشت. مخارج سنگین دربار، از گرفتن مالیات از مردم تأمین می‌شد. اغلب شاهان نه تنها به ثروت‌اندوزی می‌پرداختند و به فکر آسایش مردم نبودند بلکه به آنها ظلم می‌کردند. البته گاهی نیز به ندرت شاهانی پیدا می‌شدند که سعی می‌کردند با عدالت رفتار کنند.

برخی مقام‌های مهم حکومتی و وظایف آنها

وزیر بزرگ	مهم‌ترین مقام بعد از شاه و مسئول کارهای اداری مملکت بود.
رئیس دربار یا تشریفات	مسئول رسیدگی به کارهای کاخ شاهی (مراسم و جشن‌های مختلف، انبار و ذخیره کردن محصولات غذایی در کاخ، توزیع جیره* کارکنان، نظارت بر کار هنرمندان، صنعتگران داخل کاخ و...) بود.
منشیان و دبیران	کارهای اداری و مالی و نوشتن نامه‌ها بر عهده آنها بود و گاه به چند زبان آشنایی داشتند.
مأموران مخفی شاه	اولین بار در زمان داریوش افرادی به عنوان مأمور مخفی انتخاب شدند که به آنها چشم و گوش‌های شاه می‌گفتند. مأموران مخفی شاهان از قسمت‌های مختلف کشور گزارش تهیه می‌کردند و به شاه می‌دادند.

از آنجا که در مملکت همچنان در امپراطوری ایران باستان افراد آشنایی با خط و زبان و مذهب متفاوت و فعالیت متنوع حضور داشتند و توسط حکومت‌ها به رسمیت شناخته شده بودند، لازم بود منشیان و دبیران با خط و زبان‌ها گوناگون در درون مملکت امپراطوری آشنایی داشته باشند.

۳- بعضی از منشیان و دبیران به چند زبان و خط آشنایی داشتند. چرا؟
نام‌های وارده و صادره را می‌نوشتند.

۴- حدس بزنید: چشم و گوش‌های شاه چه موضوعاتی را به شاه خبر می‌دادند؟
حدس بزنید که با اصناف امپراطوری و با شخص پادشاه ارتباط داشت.

برای دانلود گام به گام های دروس دیگری به Hamkelasi.ir مراجعه کنید.

چند نمونه مهرهای مخصوص صاحب منصبان دوره هخامنشی

تقسیمات کشوری

به نظر می‌رسد ایرانیان از نخستین کسانی بودند که تقسیم سرزمین به بخش‌های مختلف را ابداع کردند. برای مثال، داریوش کشور را برای اداره بهتر به ۲۳ قسمت، تقسیم کرده بود که به هر قسمت ایالت می‌گفتند. برای هر ایالت یک شهریان انتخاب می‌کردند که معمولاً از مقام‌های حکومتی یا اعضای خانواده شاه بود.

پایتخت حکومت‌ها در ایران باستان

مادها	همدان (هگمتانه)
هخامنشیان	شوش (پایتخت زمستانی) همدان (پایتخت تابستانی) تخت جمشید بابل
اشکانیان	صد دروازه (دامغان) و تیفون
ساسانیان	گور (فیروزآباد) و تیفون

هر بخش، از مرکز فرماندهی یا پایتخت، دستور می‌گرفت و موظف بود همه کارها را طبقه‌بندی کند.

برای دانلود گام به گام های دروس دیگر به Hamkelasi.ir مراجعه کنید

پایتخت‌ها

پادشاهان، شهری را به عنوان پایتخت انتخاب می‌کردند. پایتخت‌ها معمولاً شهرهای بزرگ و پرجمعیت بودند و شاهان در آنها کاخ‌های بزرگ و بناهای عظیم می‌ساختند.

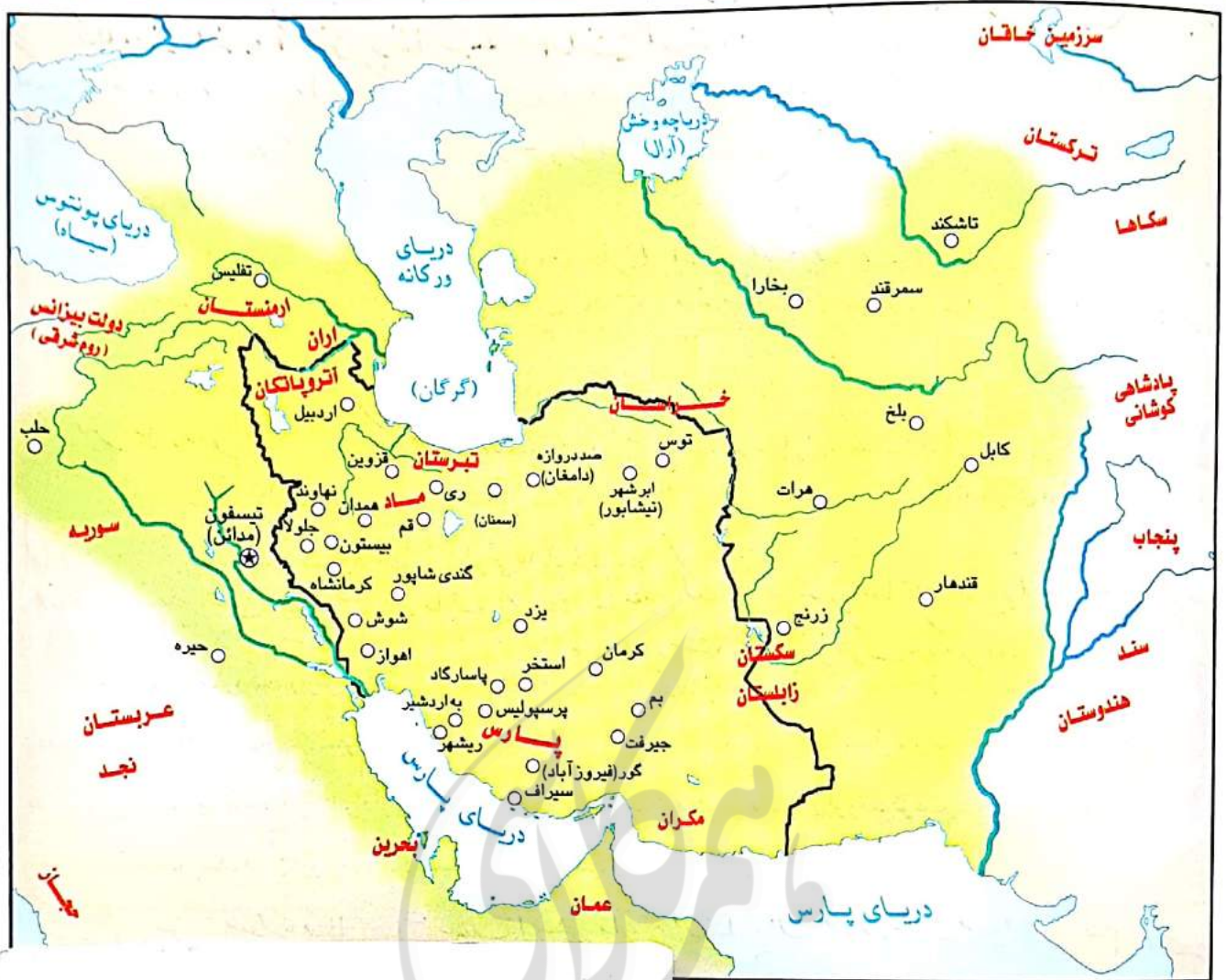
فعالیت

۵- به نقشه قلمرو ایران در زمان هخامنشیان و ساسانیان توجه کنید. الف) قلمرو کدام حکومت وسیع‌تر بوده است؟
ب) دور شهرهایی که در آن زمان پایتخت بوده‌اند، خط بکشید.

نقشه‌ها را در ۱۲۴ و ۱۲۵

○ شهرهای بزرگ
■ قلمرو هخامنشیان
■ مرز ایران کنونی

برای دانلود گام به گام های دروس دیگر به Hamkelasi.ir مراجعه کنید

راهنما

○ شهرهای بزرگ   ⊗ پایتخت   مرز ایران کنونی   قلمرو ساسانیان

سپاه و قدرت نظامی

سرزمین ایران به دلیل موقعیت مهم جغرافیایی، همواره از شرق و غرب در معرض هجوم دشمنان بود. از سمت غرب، دولت‌های یونان و روم به قلمرو ایران دست‌اندازی می‌کردند و از سمت شرق اقوام بیابانگرد به ایران هجوم می‌آوردند. به همین دلیل حکومت‌های ایران باستان سپاه و نیروی نظامی مجهز و نیرومندی به‌وجود آورده بودند تا از مرزهای ایران دفاع کنند. سپاه از نیروی پیاده‌نظام و سواره‌نظام تشکیل می‌شد.

شاهان نیز از دوره نوجوانی، آموزش‌های نظامی می‌دیدند و در برخی جنگ‌ها، خودشان فرماندهی جنگ را بر عهده می‌گرفتند. اشکانیان (پارتیان) در تاریخ جهان به جنگاوری مشهور بودند و مهارت زیادی در سوارکاری و تیراندازی داشتند.

۷- لباس پیاده نظام سبک‌تر بوده است تا بتواند چالاک‌تر حرکت کند. سپر و نیزه یا شمشیر کمان سلاح او بوده است. سواره نظام علاوه بر نیزه و سلاح اسب‌داری کلاه خد، زره آهنی و نقاب به همراه داشته است.

لشکرش (دین) خاصه احاطه گرفته است در جهان امروز نیز همان اندازه ها وجود دارد و اگر چه جهان فعالیت چون اختلافات مرز و نظایر آن مطرح می‌شود و تسلط بر منابع و ذخایر گوناگون

۶- گفت و گو کنید: چرا در آن زمان جنگ‌های بزرگی بین حکومت‌ها در می‌گرفتند؟ هدف از لشکرکشی‌ها چه بود؟ به نظر شما هدف

از جنگ‌ها و لشکرکشی‌ها در جهان امروز چیست؟ و راه‌های تجاری بیشتر لشکرکشی‌ها و جنگ‌ها را در دوره باستان منظور دستاورد است به منابع اقتصادی و تقسیم قلمرو و در مواردی نیز اقتصاد را

۷- به تصویر روبرو دقت کنید و بگویید لباس و تجهیزات سواره نظام و پیاده نظام چه فرقی داشت؟ نیزه افغان‌ها

۸- پرس و جو کنید جنگ یا عملیات پارتیزانی چه نوع جنگی است و چرا به این نام مشهور است. نتیجه را به کلاس بیاورید.

نبرد پارتیزانی یا هیرکانی به گفته درسخ سئیده از جنگ‌ها دسته‌های غیر منظم از زمین

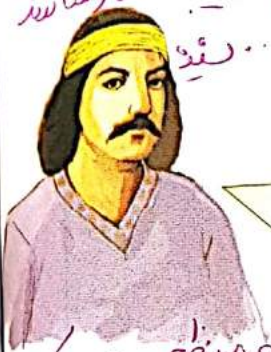
ایرانیان باستان، ابتکارات زیادی در زمینه تشکیل سپاه و فنون نظامی داشتند. بعضی از این ابتکارات برای اولین بار در

ایران استفاده شد و بعدها سایر کشورها آنها را از ایرانی‌ها یاد گرفتند.

از طریق سبیل‌چین‌ها سریع یا کمین‌ها غافلگیر کننده به نیروهای دشمن آسیب می‌رسانند

یکی از ابتکارات بزرگ داریوش هخامنشی این بود که علاوه بر سپاه معمولی، یک «سپاه جاویدان» هم تشکیل داده بود. تعداد افراد سپاه جاویدان ده هزار نفر بود که به گروه‌های ده نفره تقسیم می‌شد. به این سپاه، جاویدان یا همیشگی می‌گفتند چون هرگاه یکی از افراد از بین می‌رفت یک فرد جنگاور دیگر که ذخیره بود جای او را می‌گرفت و تعداد آنان کاسته نمی‌شد. در آن دوره، خدمت در سپاه جاویدان، بزرگ‌ترین آرزوی جوانان پارسی بود.

جنب و نریز سواره نظام‌ها سبک اسلحه پارتی است که در برابر سپاه منظم و محض سواران احاطه داشت معصب شد پارت‌ها بی‌روزه‌ها را زیاد به دست آوردند

نقش برجسته سربازان سپاه جاویدان در تخت جمشید

یکی دیگر از ابتکارات ایرانی‌ها، اختراع «ارابهٔ *داس‌دار» بود. این ارابه در هر سمت خود به شمشیرهای تیز و کاردهای داس‌مانند مجهز بود و هنگام حرکت از دو طرف، هر چیزی را بر سر راه اسب‌ها تکه‌تکه می‌کرد.

همچنین به دستور کوروش گردونه‌ها یا برج‌های بلند و چوبی و چرخدار ساخته بودند. این برج‌ها متحرک بودند و در داخل آنها کمانداران قرار می‌گرفتند و از بالای برج‌ها در

موقع لزوم به دشمن تیراندازی می‌کردند. این برج‌ها توسط تعداد زیادی اسب کشیده می‌شدند.

ایرانیان باستان نیروی دریایی داشتند و کشتی‌های آنها از خلیج پارس تا دریای مدیترانه در رفت و آمد بودند.

فعالیت

۹- به نظر شما کدام یک از ابتکارات نظامی ایران باستان جالب‌تر است؟ چرا؟
سؤال داور است و کاملاً به دانش‌م
شخص دانش‌آموزان سببی دارد.

واژه‌ها

امپراتوری: حکومت قدرتمندی که در رأس آن پادشاهی قرار دارد و بر ممالک و نواحی مختلف حکمرانی می‌کند.

امپراتور: پادشاه قدرتمندی که در سرزمین‌ها و قلمروهای وسیعی سلطنت کند.

سلسله: خاندان، افراد یک خانواده یا خاندان که یکی پس از دیگری سلطنت می‌کنند.

اهورامزدا: خدای یگانه در ایران باستان؛ اهورا به معنی آفریننده و مزدا یعنی دانا و آگاه

موبدان: روحانیون زرتشتی در ایران باستان

جیره: مقدار معینی خواربار، غذا یا کالای مورد نیاز که در زمان‌های معینی مثلاً روزانه، هفتگی، ماهانه و ... به

کسی بدهند.

ارابه: کالسکه‌ای که معمولاً دو چرخ داشت و یک یا دو اسب آن را می‌کشید. از ارابه‌ها در جنگ‌ها یا مراسم

مختلف استفاده می‌شد.

برای دانلود گام به گام های دروس دیگر به Hamkelasi.ir مراجعه کنید.

به کاربندیم

۱- اگر به مدل‌سازی و کاردستی علاقه دارید، با همکاری دوستانان، مدلی (نمونکی) از یکی از ابتکارات نظامی ایرانیان باستان بسازید و در کلاس یا یکی از جشن‌های مدرسه به نمایش بگذارید.

۲- با استفاده از دانشنامه شبکه رشد (www.roshd.ir) یا کتاب‌هایی که برای کودکان و نوجوانان منتشر شده است دربارهٔ دو سردار دلاور ایران باستان که از کشور در برابر حمله دشمن دفاع کردند (آریو برزن و سورنا) تحقیق کنید و نتیجه را به کلاس بیاورید.

1- با خواندن متن شماره 1 می توان استنباط کرد که:

کورورش بر مناطق وسیعی از جهان آن روز حکومت می کرده است. همچنین می توان دریافت که او یا سایر فاتحان آن روز که پس از تسخیر کشوری آن را غارت و ساکنانش را به قتل می رساندند، یا برده می کردند، متفاوت بوده و رفتاری متفاوت یا مغلوبان از خود نشان داده است و نه تنها ساکنان کشورها و شهرهای فتح شده را غارت و آواره نمی کرد؛ بلکه به باورهای آنان احترام هم می گذاشته و به آنها توهین نمی کند.

2- با خواندن متن شماره 2 می توان استنباط کرد که آریو برزن و

سورنا هر دو فرماندهانی نظامی بودند. هر دو فرماندهانی شجاع بودند که برای پاسداری از مرزبوم ایران تا پای جان تلاش کرده اند.

3- آریو برزن قبل از سورنا می زیسته است؛ زیرا آریو برزن در زمان

هخامنشیان در برابر هجوم اسکندر مقدونی به ایران، در برابر آنها ایستاد و با آنها جنگید،

اما سورنا در اواسط دوره اشکانی یعنی چند قرن بعد از آریو برزن می زیسته است و در برابر کراسوس فرمانده سپاه روم مقاومت کرد و پیروز شد.